

Maj 2024.

Revizija 3

Javno preduzeće
ELEKTROPRIVREDA BOSNE I HERCEGOVINE
d.d. - Sarajevo

KFW

Finalni izvještaj Procjena uticaja na okoliš i društvo – Plan uključivanja zainteresiranih strana (SEP)

Studija izvodljivosti

Vjetroelektrana Bitovnja

Bosna i Hercegovina

BMZ No. 2013 67 176

Investitor JP Elektroprivreda BiH d.o.o.
Vilsonovo šetalište 15, Sarajevo
Bosnia and Herzegovina

Financirano od KfW Group
Palmengartenstrasse 5-9
Frankfurt am Main, Germany

Konzultanti

Članovi konzorcija

IVICOM Consulting d.o.o.
Damira T. Gavrana 11, Zagreb, Hrvatska

GL Garrad Hassan Deutschland GmbH
Marie Curie Strasse 1, Oldenburg, Njemačka

Oikon d.o.o. - Institut za primijenjenu ekologiju
Trg senjskih uskoka 1-2, Zagreb, Croatia

Stručnjaci:

Voditelji studije:

Željko Koren, dipl. ing. građ., CE, PMP

Dr. sc. Božica Šorgić, mag. chem.

OIKON d.o.o.

Andreja Pavlović, mag.nov.

Ostali stručnjaci

Dr. sc. Dražen Cepić

Sadržaj

1	Uvod	5
1.1	Informacije o projektu	5
1.2	Preliminarna procjena uticaja na okoliš i društvo	6
2	Plan uključivanja zainteresiranih strana	7
2.1	Nacionalno zakonodavstvo	7
2.2	Zahtjevi KfW-a	9
3	Identifikacija i analiza zainteresiranih strana	11
4	Plan uključivanja zainteresiranih strana	16
4.1	Glavni ciljevi i strategije	16
4.2	Pregled dosadašnjih komunikacijskih aktivnosti EPBIH	17
4.3	Preporuke za daljnje komunikacijske aktivnosti EPBIH	17
4.4	Ključne aktivnosti	18
5	Resursi i odgovornosti	23
6	Upravljanje pritužbama	23
6.1	Praktična primjena žalbene procedure	23
6.2	Dijagram toka pritužbe	24
6.3	Primjer formulara za pritužbe	25
7	Propisi i literatura	27
7.1	Propisi	27
7.2	Literatura	27
8	Prilog A - Važne definicije	28
9	Prilog B – Formular za pritužbe	29

Popis slika

Slika 1-1 Prikaz obuhvata planirane vjetroelektrane (narančasto).....	5
---	---

Popis tablica

Tablica 3-1. Zainteresirane strane u projektu.....	12
Tablica 4-1 Okviri rokovi za ESIA i aktivnosti uključivanja dionika.....	18

1 Uvod

1.1 Informacije o projektu

JP Elektroprivreda BiH d.d. - Sarajevo, kao Nositelj projekta (eng. Project Execution Agency - PEA), planira izgradnju vjetroelektrane na lokaciji Bitovnja, koja se nalazi oko 30 km zapadno od Sarajeva (43°48'16 "N 17°56'22" E). Vjetroelektrana (VE Bitovnja) planirana je u sklopu dugoročnog plana razvoja JP Elektroprivreda BiH kao jedno od najvažnijih energetske postrojenja za proizvodnju energije temeljene na obnovljivim izvorima energije.

Lokacija se proteže oko 6 km na planinskom grebenu s nadmorskom visinom od ca. 1530 - 1700 m koji je karakteriziran složenim terenom i teškim vremenskim uvjetima tokom zimskih mjeseci.

Slika 1-1 Prikaz obuhvata planirane vjetroelektrane (narančasto)

Projekat izrade projektne dokumentacije VE Bitovnja financira Savezna vlada Njemačke preko KfW razvojne banke (Financijer), a njime upravlja Naručitelj.

Predstudija izvodljivosti izrađena je u Augustu 2022. te je predloženo osam varijantnih rješenja s obzirom na položaj i visinu vjetroagregata (varijante od J do R) s brojem vjetroagregata od 15 do 17 i rezultirajućom ukupnom instaliranom snagom do 96 MW. Na temelju preliminarnog procjene priključenja na mrežu dano je pet prijedloga priključenja na mrežu za VE Bitovnja koji su se dalje analizirali kroz studiju izvodljivosti.

Do 2023. kroz Studiju izvodljivosti dodatno su razmatrane moguće opcije rasporeda vjetroagregata, lokacije trafostanice, trase pristupnog puta lokaciji te moguće trase priključnog dalekovoda koje su u nacrtu dokumenta predložene Naručitelju.

1.2 Preliminarna procjena uticaja na okoliš i društvo

Preliminarna procjena uticaja na okoliš i društvo definirala je osnovu za sveobuhvatnu procjenu uticaja na okoliš i društvo (eng. Environmental and Social Impact Assessment - ESIA), istraživanje početnog stanja populacije ptica i šišmiša te izradu Plana uključivanja zainteresiranih strana (engl. Stakeholder Engagement Plan - SEP).

Vežano na SEP, proveden je pregled javno dostupnih podataka identificirajući neke od problema, tj. uticaj predložene vjetroelektrane Bitovnja na lokalne neformalne gospodarske aktivnosti (berba borovnica i brusnica). Međutim, konzultant nije organizirao javne konzultacije i informativne aktivnosti tijekom faze scopinga, osim stalne komunikacije s institucijama u BiH radi prikupljanja podataka potrebnih za pripremu scoping izvještaja.

S druge strane, EP Elektroprivreda BiH je bila u kontaktu s predstavnicima općine Konjic tijekom faze izrade preliminarnog izvještaja, kako je već priopćeno u Scoping izvještaju, gdje se o projektu vjetroelektrane Bitovnja „konkretno razgovaralo“ tijekom sastanka na visokoj razini u februaru 2021., a prema članku podržavaju projekt.¹

1

<http://www.indikator.ba/Vijest.aspx?p=1&id=31477&naslov=Izvršena+mjerenja+i+pripreme%3A+Elektroprivreda+BiH+radi+na+projektu+VE+Bitovnja>

2 Plan uključivanja zainteresiranih strana

SEP je pripremljen u skladu s dobrom međunarodnom praksom za uključivanje dionika i javno savjetovanje i objavljivanje, tj. [IFC Priručnikom dobre prakse za angažman dionika \(2007.\)](#) i [ESS10 Svjetske banke: Uključivanje dionika i Smjernice za otkrivanje informacija](#).

SEP ima za cilj pružiti jasne i praktične smjernice za uključivanje dionika i procedure za rješavanje usklađenosti (žalbeni postupci) za usmjeravanje aktivnosti uključivanja dionika koje treba poduzeti tijekom različitih faza Projekta tijekom cijelog trajanja Projekta. SEP također treba informirati o procesu ESIA i objaviti rezultate ESIA.

Iako se formalizirani proces uključivanja dionika u većini slučajeva zahtijeva zakonom i/ili standardima EU-a i međunarodnim standardima, na njega se ne bi trebalo gledati "kao na još jedan besmislen zakonodavni i/ili administrativni teret".

U utrci za ubrzanjem razvoja projekata obnovljivih izvora energije, koji se smatraju ključnima za smanjenje ovisnosti EU-a o ruskim fosilnim gorivima i postizanje cilja EU-a o klimatskoj neutralnosti do 2050. godine, još je važnije provesti pravilan proces uključivanja dionika. Proaktivan pristup uključivanju dionika ključan je upravljački alat za reputaciju i upravljanje rizikom, izgradnju dobrih odnosa s ključnim dionicima na pravovremen i pošten način, te na kraju dobivanje "Društvene licence za rad".

2.1 Nacionalno zakonodavstvo

Prema nacionalnom zakonodavstvu, vjetroelektrane sa više od 4 vjetroagregata spadaju u skupinu projekata za koje Federalno ministarstvo odlučuje o potrebi Procjene uticaja na okoliš (PUO) na temelju karakteristika projekta, lokacije i prisutnosti osjetljivih područja.

U Federaciji BiH, nadležnost za procjenu uticaja na okoliš podijeljena je između federalnog i kantonalnih ministarstava okoliša. U FBiH se procjena uticaja na okoliš provodi u okviru postupka izdavanja okolinske dozvole.

Postupak izdavanja okolinske dozvole u Federaciji BiH propisuje:

- Zakon o zaštiti okoliša („Službene novine Federacije BiH“, broj 15/21),
- Uredba o zahvatima za koje je obvezna procjena uticaja na okoliš i zahvatima za koje se odlučuje o potrebi procjene uticaja na okoliš („Službene novine Federacije BiH“, broj 51/21, 33/22, 104/22).

Zakon o zaštiti okoliša temelji se na direktivama Europske unije i međunarodnim konvencijama te u cijelosti ili većim dijelom uključuje odredbe četiriju direktiva Europske unije i jedne uredbe:

- Direktiva SPUO (Strateška procjena uticaja na okoliš) - Strateška procjena uticaja na okoliš.
- EIA Directive (Environmental Impact Assessment) - Direktiva o procjeni uticaja na okoliš.
- IED Directive - Direktiva o industrijskim emisijama.
- Direktiva SEVESO III - Direktiva Seveso III.
- EMAS (The EU Eco-Management and Audit Scheme) - Uredba EU o eko-oznaci i sustavu ekološkog upravljanja i revizije.

Uredba definira:

- projekte za koje je potrebna procjena uticaja na okoliš; i

- projekte za koje Federalno ministarstvo u postupku prethodne procjene uticaja na okoliš odlučuje o potrebi procjene uticaja na okoliš izradom studije

Izgradnja vjetroelektrana jedan je od projekata navedenih u Prilogu II Uredbe za koji se procjena uticaja na okoliš, odnosno izrada studije uticaja na okoliš provodi na temelju ocjene Federalnog ministarstva zaštite okoliša i turizma, kao 3. ENERGETIKA; (h) Postrojenja koja koriste snagu vjetra za proizvodnju električne energije sa više od 4 vjetroagregata.

Nositelji zahvata iz Priloga II. ove Uredbe dužni su podnijeti zahtjev za prethodnu procjenu uticaja na okoliš Federalnom ministarstvu na obrascu iz Priloga III. Uredbe. Ispunjavanje uvjeta za prethodnu procjenu uticaja na okoliš utvrđuje se na temelju kontrolne liste za ispitivanje zahtjeva za prethodnu procjenu uticaja na okoliš iz Priloga VI. ove Uredbe.

Prilikom razmatranja zahtjeva za izdavanje okolišne dozvole Ministarstvo će uzeti u obzir sljedeće kriterije koji su navedeni u Prilogu IV. Uredbe:

- Karakteristike projekta (veličina, kumulaciju s drugim projektima, korištenje prirodnih resursa, proizvodnja otpada, zagađenje i štetna djelovanja, rizik od velikih nesreća rizik i/ili katastrofa relevantnih za projekt u pitanju, uključujući one uzrokovane promjenama klime, u skladu sa znanstvenim spoznajama, rizici za ljudsko zdravlje (tj. zbog onečišćenja vode ili zraka)).
- Lokacija projekta i osjetljivost okoliša geografskih područja za koje je vjerojatno da bi projekt mogao uticati (postojeće korištenje zemljišta, dostupnost, kvaliteta i regenerativna sposobnost prirodnih resursa, apsorpcioni kapacitet prirodnog okoliša: močvare, obalna područja, zaštićena područja, itd.),
- Karakteristike mogućih uticaja (veličina uticaja, prekogranična priroda uticaja, opseg i složenost uticaja, vjerojatnost uticaja, trajanje, učestalost i reverzibilnost uticaja, kumulativni uticaji s drugim projektima, mogućnost učinkovitog ublažavanja uticaja).

Zakon o zaštiti okoliša u članku 10. definira načelo sudjelovanja javnosti i pristupa informacijama, odnosno sudjelovanjem javnosti ostvaruju se poslovi zaštite okoliša. Pojedinci, bez obzira na spol, dob, vjeru ili status te organizacije, imaju odgovarajući pristup informacijama o okolišu. Javnost ima pravo sudjelovati u postupcima koji se vode na zahtjev operatera i investitora prema odredbama Zakona o zaštiti okoliša ili drugih propisa.

Članak 40. nalaže federalnim i kantonalnim ministarstvima da osiguraju sudjelovanje javnosti u donošenju odluka prilikom provođenja svih postupaka koji se odnose na donošenje odluka o okolišu. Federalno ministarstvo osigurava sudjelovanje javnosti u odlučivanju za:

- (a) projekte kod kojih se vrši prethodna procjena i/ili procjena utjecaja na okoliš, u obliku javne rasprave.
- (b) sva postojeća postrojenja i nova postrojenja za koja nije potrebna procjena utjecaja na okoliš, u obliku javnog uvida i
- (c) prestanak rada, zatvaranje ili rušenje pogona i postrojenja, u obliku javne rasprave

Nakon pokretanja upravnog postupka nadležno Ministarstvo obavještava javnost o:

- (a) zahtjevu za procjenu utjecaja na okoliš, zahtjevu za izdavanje okolišne dozvole i predloženim djelatnostima i tehnologijama podnosioca zahtjeva;
- (b) način učešća javnosti (javna rasprava ili javni uvid);

- (c) mjesto na kojem se može izvršiti uvid u dokumentaciju;
- (d) informacijama o okolišu koji su relevantne za predložene aktivnosti;
- (e) rok za podnošenje primjedbi, prijedloga, mišljenja i pitanja.

O datumu održavanja javne rasprave i postupku izvođenja dokaza javnost će biti obaviještena putem pisanih sredstava javnog informisanja i internet stranice nadležnog ministarstva u pisanoj formi. Javnost može u roku od 30 dana od dana objave obavijesti u pisanom obliku dati primjedbe, informacije, analize ili mišljenja koje smatra bitnim za rješavanje u predmetnom postupku.

Rezultati učešća javnosti uzimaju se u obzir pri donošenju odluke, o čemu će javnost biti obaviještena putem internet stranice nadležnog ministarstva, dok se zainteresovane strane koje su dostavile svoje komentare u toku postupka učešća javnosti obavještavaju u pisanoj formi u rokovima koji važe za podnosioca zahtjeva.

Člankom 41. propisano je da se na zahtjev informacija mora učiniti dostupnom javnosti u roku od 15 dana, davanjem informacije ili objavljivanjem na internet stranici Ministarstva, o čemu će podnositelj zahtjeva biti pisanim putem obaviješten.

Informacije se odnose na:

- (a) Opis lokacije, fizičkih i tehničkih karakteristika predložene aktivnosti,
- (b) Opis značajnih učinaka na okoliš,
- (c) Opis mjera predviđenih za sprječavanje i/ili smanjenje utjecaja, uključujući emisije;
- (d) netehnički sažetak,
- (e) Prikaz osnovnih alternativnih rješenja
- (f) Izvještaji i stručna mišljenja
- g) Studija utjecaja na okoliš

EP BiH d.d. je podnio zahtjev za izdavanje okolinske dozvole u skladu sa starim Zakonom o zaštiti okoliša („Službene novine FBiH“ broj 33/03, 38/09), koji je bio na snazi do 03.02.2021. **Federalno ministarstvo zaštite okoliša i turizma je temeljem zahtjeva EP BiH d.d. utvrdilo da za predmetni projekt izgradnje vjetroelektrane Bitovnja nije potrebna procjena uticaja na okoliš**, odnosno izrada studije uticaja na okoliš, ali da treba primijeniti određene mjere zaštite okoliša.

2.2 Zahtjevi KfW-a

Sve mjere financijske saradnje (FC mjere) koje financira KfW razvojna banka podliježu sveobuhvatnoj i sistematskoj procjeni okolišnih i društvenih aspekata, kao i drugih relevantnih razvojnih aspekata. Osim toga, KfW aktivno podržava implementaciju međunarodnih ljudskih prava kako je definirano u KfW-ovoj Deklaraciji o ljudskim pravima i postojećim instrumentima kao dio svojih poslovnih aktivnosti.

Kao što je definirano u KfW-ovim [Smjernicama za procjenu održivosti i upravljanje okolišnim, društvenim i klimatskim aspektima: principi i procedure](#) „Uključivanje interesnih grupa, npr. u obliku javnih rasprava, treba biti zakazano za fazu utvrđivanja opsega procesa ESIA i za prezentaciju nacrtu Izvještaja o procjeni okolišnih i

društvenih uticaja, u cilju konzultacija s pogodnim osobama i/ili njihovim predstavnicima, zainteresiranim stranama, zadrugama ili nevladinim organizacijama (NVO).“

Osim toga, GfK zahtijeva da izvršna agencija, odnosno primalac FC mjera, „sprovede smislen proces učešća i konzultacija koji omogućava pogodnim ljudima i zainteresiranim stranama da izraze svoje stavove i zabrinutosti o projektnim rizicima, uticajima i predloženim mjerama ublažavanja. Istovremeno, proces će omogućiti izvršnoj agenciji da uzme u obzir ove stavove i reagira. Radi transparentnosti, od izvršne agencije se traži da objavi relevantne informacije i netehnički sažetak ekološke i socijalne procjene FC-ove mjere putem odgovarajućih medijskih kanala na pristupačnoj lokaciji i pravovremeno, na kulturno primjeren način.“

Konačno, od izvršne agencije se traži da uspostavi žalbeni proces za FC-ovu mjeru za registriranje i rješavanje problema i pritužbi zaposlenika i pripadnika pogođene javnosti. “Procedura bi trebala biti kulturološki primjeren i proporcionalna FC-ovo mjeri. Žalbe i njihova obrada i rješavanje moraju se dokumentirati i sastavni su dio izvještavanja KfW Razvojne banke.”

Što se tiče zahtjeva IFC-a, tijekom faze izrade studija izvodljivosti i planiranja projekta identificirani su sljedeći pokazatelji dobre prakse:

- Sistematski identificirati zainteresirane strane projekta i njihove interese.
- Pregledati regulatorne i financijske zahtjeve za uključivanje zainteresiranih strana na projektima.
- Uključiti zainteresirane strane u *scoping* fazu ESIA studija.
- Tražiti mišljenje od zainteresiranih strana o tome kako žele biti konzultirani.
- Pripremiti plan uključivanja zainteresiranih strana u skladu sa uticajima projekta.
- Osigurati prije konzultacija informacije o ekološkim i društvenim uticajima.
- Koristiti dobru praksu u ispunjavanju ili prekoračenju zahtjeva ESIA za konzultacijama.
- Koristiti konzultacije za unapređivanje ublažavanja i dogovor o kompenzacijama i beneficijama.
- Održavati uključenost u konzultacije koje vodi vlada.
- Procijeniti nivo podrške zainteresiranih strana za projekat.
- Neka prije donošenja odluke o ulaganju partnerstva budu kratkoročna.
- Olakšati pristup osoblju za vezu sa zajednicom.
- Ponovno pregledati prethodne konzultacije ako to može postati izvor pritužbi.
- Redovno izvještavati zainteresirane strane o promjenama u razvoju projekta.
- Dokumentirati proces i rezultate konzultacija.
- Pratiti svoje ESIA konzultante i ostati uključen u proces.
- Integrirati informacije zainteresiranih strana kroz funkcije planiranja projekta“.

3 Identifikacija i analiza zainteresiranih strana

U razvoju projekta Vjetroelektrane Bitovnja identificirane su sljedeće skupine dionika prema njihovoj ulozi, interesu ili uticaju (moći uticaja na projekt). Dionici su klasificirani u sljedeće glavne skupine:

- Dionici koji izdaju dozvole, donose prostorne planove ili raspolažu relevantnim podacima, odnosno ministarstva, zavodi, fondovi (institucionalni dionici)
- Dionici na koje projekt izravno utječe (i/ili koji mogu izravno ili neizravno utjecati na projekt) i imaju/mogu imati interes za projekt, tj. stanovnici, lokalne vlasti, lokalne tvrtke, istaknuti pojedinci koji mogu postati glas za lokalnoj zajednici, ovisno o pitanju od interesa
- Dionici koji su izravno ili neizravno uključeni u projekt, tj. JP EPBiH, međunarodne institucije koje podržavaju razvoj projekta
- Dionici koji mogu imati umjeren ili povećan interes za projekt, ovisno o fazi projekta i problematici, odnosno mediji, nevladine organizacije, stručnjaci i dr.

Analiza javno dostupnih podataka pokazuje da se, za razliku od nekih drugih projekata EPBiH, poput izgradnje 15 malih hidroelektrana na rijeci Neretvici, izgradnja vjetroelektrane Bitovnja smatra “mnogo boljom za okoliš, sposobnom proizvesti više električne energije i profit”². No, već su iznesene određene zabrinutosti vezano za prirodne nasade borovnice i brusnice kao izvor prihoda lokalnog stanovništva koji bi mogli biti ugroženi (uništeni) ako se izgradi vjetroelektrana Bitovnja ili optužbe da sada kada je EPBiH zakazala na rijekama, prijeći na korištenje zraka³.

S druge strane, EPBiH je u kontaktu s predstavnicima Općine Konjic, gdje se o VE Bitovnja “posebno razgovaralo” tijekom sastanka na visokoj razini u veljači 2021. godine i da on ima njihovu podršku⁴. U rujnu 2022. godine tada aktuelni direktor Elektro distribucije Mostar najavio je ulaganje u vjetroelektranu Bitovnja „što će sigurno dovesti do novih investicija, kao i pouzdanog snabdijevanja električnom energijom i dugoročnog smanjenja ovisnosti o uvozu energenta”⁵.

Nema sumnje da EPBiH želi otvoriti novo poglavlje u razvoju energetskog sektora u Bosni i Hercegovini. Prema izvještaju [Comply or Close Bosnia and Herzegovina](#) i organizaciji [Bank Watch](#), Bosna i Hercegovina je energetsku krizu 2021. riješila tako da je odgodila zatvaranje elektrana i bori se s visokim emisijama iz elektrana na ugljen, posebice emisijama sumpora dioksida i prašine.

Ubrzanje projekata obnovljivih izvora energije postaje još važnije budući da Europska komisija u svojim županijskim izvješćima za 2021. i 2022. utvrđuje „samo ograničen napredak, osobito u pogledu obnovljive energije“, iako je vjetroelektrana Podveležje (48 MW) započela s proizvodnjom energije u siječnju 2021., a u “zelene agende”. Prema *Ključnim nalazima Izvješća o Bosni i Hercegovini za 2022.*⁶ „zemlja je u ranoj fazi kada su u pitanju energija, okoliš i klimatske promjene“.

² <https://www.novikonjic.ba/index.php/bih/item/9878-vjetroelektrana-bitovnja-postaje-stvarnost>

³ https://m.facebook.com/permalink.php?id=191598890942268&story_fbid=3196140607154733

⁴ <http://www.indikator.ba/Vijest.aspx?p=1&id=31477&naslov=Izvršena+mjerenja+i+pripreme%3A+Elektroprivreda+BiH+radi+na+projektu+VE+Bitovnja>

⁵ <https://bljesak.info/gospodarstvo/ulaganja/svako-domacinstvo-u-hercegovini-moze-bit-i-energetski-neovisno/393853>

⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/country_22_6093

Tablica 3-1. Zainteresirane strane u projektu

Zainteresirana strana	Uloga	Interesi i motivi
Institucije		
Federacija Bosne i Hercegovine Federalno ministarstvo okoliša i turizma	Izdavanje okolinske dozvole. Nadzor nad propisanim programom praćenja definiranog postupkom procjene uticaja na okoliš ili okolinskom dozvolom. Kontinuirano informiranje javnosti.	Učinkovit okvir za izdavanja dozvola s ciljem ubrzanja Zelene agende za zapadni Balkan
Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije	Provodi praćenje i analiziranje rada privrednih društava u oblasti energetike radi kontrole ispunjavanja javnih interesa i zadataka zbog kojih je privredno društvo osnovano, kao i praćenje racionalnosti njihovog poslovanja, namjenskog trošenja sredstava, poslovnog uspjeha, te za slučaj poremećaja u poslovanju poduzimanje odgovarajućih mjera; praćenje svih tekućih razvojnih projekata; priprema prioriternih projekata u skladu sa nacionalnom energetsom strategijom.	Ubrzavanje primjene Zelene agende, odnosno preusmjeravanje s ugljena na obnovljive izvore
Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva	Praćenje stanja u djelokrugu šumarske ekologije, stanja šuma i šumskog zemljišta, kao i njihove općekorisne funkcije, poduzimanje mjera za unapređenje stanja, te iniciranje rješavanja pojedinih pitanja iz navedenih područja;	
Ministarstvo privrede Hercegovačko-neretvanskog kantona	Ministarstvo je nadležno za izdavanje koncesije za korištenje zemljišta u svrhu izgradnje VP Bitovnja.	
Federalni hidrometeorološki zavod (uključujući lokalne zaposlenike meteorološke postaje Ivan Sedlo)	Praćenje kvaliteta zraka, praćenje meteoroloških parametara	
Hercegovačko-neretvanski kanton Ministarstvo trgovine, turizma i zaštite okoliša	Prati stanje u okolišu i zaštićenim dijelovima prirode, predlaže mjere za zaštitu i unaprjeđenje okoliša i prirodnih vrijednosti. Ministarstvo uspostavlja i vodi Registar o postrojenjima i zagađivanjima i obavlja stručne poslove izdavanja okolišnih dozvola, suglasnosti i uvjeta zaštite prirode.	
Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine	Povjerenstvo donosi odluke o proglašenju pokretnih i nepokretnih dobara nacionalnim spomenikom, na osnovu Pravilnika o kriterijima vrednovanja, podjeli i kategorizaciji nacionalnih spomenika.	
Agencija za vodno područje Jadranskog mora	Agencija organizira praćenje stanja podzemnih i površinskih voda. Agencija je zadužena za izdavanje vodnih akata prema propisima i izdavanje stručnih mišljenja sa stanovišta voda prilikom ishođenja okolinske dozvole. Agencija je za projekat izgradnje VP Bitovnja izdala obavijest da izgradnja VP ne spada u aktivnosti za koje je potreban vodni akt.	

Zainteresirana strana	Uloga	Interesi i motivi
Sudionici na koje projekt izravno utječe (i/ili koji mogu izravno ili neizravno utjecati na projekt) i imaju/mogu imati interes za projekt		
Grad Konjic	Administrativno područje realizacije projekta. Korištenje područja vjetroparka za različite turističke i sportske sadržaje. Planom prostornog uređenja Općine Konjic predviđena je proizvodnja i distribucija energije i razvoj proizvodnje. Prostornim planom projektna lokacija predviđena je za mjerenje potencijala za izgradnju vjetroelektrana i solarnih elektrana. Vjetroelektrana Bitovnja jedan je od mogućih proizvodnih objekata planiranih na području Konjica. Strategija razvoja Konjica 2018.-2027. ne spominje projekte obnovljive energije ni razvoj vjetroelektrane Bitovnja.	Očekivanja o koristima projekta za lokalnu zajednicu – godišnji i jednokratne koncesijske naknade ⁷ , mogućnost sudjelovanja u radovima i uslugama prilikom u izgradnji.
Stanovnici Konjica (poboljšanje kvalitete života zbog naknada općinskoj upravi)	U Konjicu živi 34 500 stanovnika, koji žive u 175 sela i naselja, organiziranih u 16 jedinica mjesnih zajednica. Oni već imaju opću ideju o projektu, ali kako se projekat bude razvijao, tražice više informacija kako bi procenili koliko daleko projekat može unaprijediti njihove interese. Lokalne zajednice obično ne dobijaju povratnu informaciju o visini plaćenih naknada i o tome koliko su naknade lokalnoj samoupravi doprinijele poboljšanju kvaliteta života. Stoga se EP BiH i predstavnici Grada Konjic trebaju dogovoriti o načinu rješavanja ovog pitanja.	Očekivanja o koristima projekta za lokalnu zajednicu i potencijalnim negativnim uticajima tijekom izgradnje. U oba slučaja, interesi i motivacije se odnose na pitanja kvaliteta života, odnosno na ono što (mogu) dobiti od projekta. Dodjela godišnje i jednokratne naknade za koncesiju i njena preraspodjela za lokalne projekte i namjene.
Stanovnici Konjica i okolnih područja koji Bitovnju ljeti koriste za berbu šumskih borovnica i brusnica	Beru šumske borovnice i brusnice koje su vrlo vjerojatno izvor dodatne zarade	Mogući uticaj građevinskih radova i pristupa elektrani nakon izgradnje na branje.
Mještani Bradine, Donje Raštelice i Repovaca	Žive u selima koja se nalaze uz postojeće prilazne ceste vjetroelektrani Bitovnja.	Tokom izgradnje treba očekivati povećanje prometa is time povezano povećanje razine buke.
Djelatnici Uprave šuma uključeni u poslove gospodarenja šumama i održavanja šumskih prometnica	Djelatnici uprave lokalnih šuma uključeni u poslove gospodarenja šumama i održavanja šumskih prometnica.	Mogući uticaj na iskorištavanje šumskog područja i moguću uticaj povećanog prometa i buke.
Šumarija Prenj d.d. Konjic	Vlasnik parcela na kojima bi se trebala nalaziti VE Bitovnja (pretežno na parceli 3212, k.o. Bulatovići). Vlasnički interesi.	Vlasnički interesi. Mogući uticaj eksploatacije šumskog područja.
Općina Kreševo	Općinsko vijeće donijelo je odluku o davanju suglasnosti za izgradnju vjetroelektrane. Vjetroelektrana Bitovnja je registrirani proizvodni kapacitet za Indikativni plan proizvodnje 2012.-2021. (Strategija razvoja Kreševa 2018-2022). Područje	Korištenje šireg područja za turizam, baziran na prirodi, sportu i rekreaciji.

⁷ Lokalne zajednice obično imaju nejasnu predodžbu o tome, ali nositelji projekta često čuju ovo očekivanje. Na investitorima je da prenesu/hude takve mogućnosti ako su realne, tj. sudjelovanje u izgradnji, nove prilike za zapošljavanje (privremeno ili trajnije), itd. Predstavnici općine mogu djelovati kao pomagači, au nekim slučajevima oni preuzimaju tu ulogu u pojašnjavajući moguće prilike.

Zainteresirana strana	Uloga	Interesi i motivi
	planine Bitovnja unutar Općine Kreševo je u važećoj prostorno-planskoj dokumentaciji proglašeno zaštićenim područjem sa namjenom razvoja turizma, sporta i rekreacije.	
Rekreativci (planinari, biciklisti, lovci, ornitolozi)	Korištenje prostora u rekreacijske/istraživačke svrhe.	Moguća ograničenja pristupa predloženoj lokaciji za izgradnju i istraživanje vjetroelektrane Bitovnja.
Agencije i biciklistička društva	Organizatori biciklističkih tura na Bitovnji	Moguća ograničenja pristupa predloženoj lokaciji vjetroelektrane Bitovnja, odnosno utjecaj na biciklističke i brdsko-biciklističke staze – ruta duga 58 km koja povezuje planine Bitovnju i Bjelašnicu.
Planinarski savez Bosne i Hercegovine	Organizator planiranih tura	Moguća ograničenja pristupa predloženoj lokaciji za izgradnju i istraživanje vjetroelektrane Bitovnja, odnosno organizacija penjačkih tura.
Planinarsko društvo PD Bitovnja Kreševo	Organizator planiranih tura	Moguća ograničenja oko mikrolokacija pojedinih WTG-ova u fazi njihove izgradnje. Nakon izgradnje područje će biti neograničeno.
Savez lovačkih organizacija Bosne i Hercegovine Lovački savez Hercegovačko-neretvanskog kantona Zavod za zaštitu spomenika	Organizatori lovnih aktivnosti na području Bitovnje	Moguća ograničenja pristupa predloženoj lokaciji za izgradnju i istraživanje vjetroelektrane Bitovnja, odnosno lovnih aktivnosti.
JP EP BiH	Nositelj razvoja projekta VE Bitovnja (izvršna agencija -PEA).	Omogućuje energetska prijelaz sa sustava koji za proizvodnju energije pretežno koristi fosilna goriva na sustav koji se temelji na korištenju obnovljivih izvora energije.
Zaposlenici EPBiH i izvođači radova	Direktno (projektni tim) ili indirektno (ostali zaposleni) doprinose razvoju projekta vjetroelektrane Bitovnja	Podržati nesmetan razvoj projekta i implementaciju jednog od poslovnih ciljeva JP EP BiH
KfW	Financiranje predstudije i studije izvodljivosti	Podržava održivi ekonomski razvoj Bosne i Hercegovine, odnosno financiranje prvih vjetroelektrana u zemlji kako bi se bolje iskoristio ogroman potencijal za obnovljivu energiju.
Elektroprijenos BiH	Državno poduzeće odgovorno za prijenos električne energije i sve aktivnosti povezane s prijenosom električne energije, koje uključuju, ali nisu ograničene na prijenos električne energije, održavanje, izgradnju i proširenje mreže za prijenos električne energije u Bosni i Hercegovini	Odgovoran za konačnu odluku o trasi dalekovoda i priključenju na mrežu VE Bitovnja.

Dionici koji mogu imati umjeren ili povećan interes za projekt, ovisno o fazi projekta i postavljenom pitanju

Zainteresirana strana	Uloga	Interesi i motivi
Fondacija Atelje za društvene promjene – ACT	Organizacija veoma aktivna u oblasti zaštite životne sredine, odnosno zaštite divljih rijeka, izgradnje malih hidroelektrana, zaštite šuma, borbe protiv korupcije itd.	Zaklada je sudjelovala u predavljanju projekta Bitovnja u Bradini iako se dosad nisu očitovali o projektu.
CEE Bank Watch Networks	Organizacija prati institucije javnih financija (EBRD i EIB, te EU fondovi) koje su odgovorne za ulaganja. Neka od područja kampanje su Nakon fosilnih goriva i Financiranje energetske transformacije.	Istražuje uticaj i provjerava rad javnih finansijskih institucija u srednjoj i istočnoj Europi. Pomno prati energetska tranziciju u Bosni i Hercegovini, kao i planove financiranja KfW-a.
Mediji	Informativni nacionalni (EU) i lokalni mediji te specijalizirani mediji. Bosna i Hercegovina ima jako fragmentirano medijsko tržište s oko 40 TV postaja, 150 radijskih postaja, nekoliko dnevnih novina i novinskih agencija, gotovo 200 časopisa i drugih časopisa te oko 600 web ponuda ⁸ .	Mediji su u pravilu zainteresirani za pravodobne i točne informacije te cijene proaktivan pristup. Mediji također mogu opširno izvještavati o problemu ili projektu ako je kontroverzan ili izaziva zabrinutost.

⁸<https://rsf.org/en/country/bosnia-herzegovina?fbclid=IwAR0YHgKdLDrqN1Q0LHI3xuuAoLdsRN99ez4GzfwVuQlv1qae9wuJ4LsDioc>

4 Plan uključivanja zainteresiranih strana

Uključivanje zainteresiranih strana i savjetovanje je dinamičan proces, podložan različitim vrstama uticaja i promjenama u okruženju. Upravo iz tog razloga, njime se ne može upravljati na isti način kao tehničkim projektima, gdje je fokus na tehničkim, financijskim, regulatornim, pravnim i administrativnim aspektima i gdje se pojedinci i grupe obično vide kao sredstvo za postizanje poslovnih ciljeva. Nasuprot tome, u okviru uključivanja zainteresiranih strana, pojedinci i grupe su oni koje treba informirati na odgovarajući način i smisleno ih se uključiti u razvoj projekta na temelju njegovih uticaja i konteksta projekta, što znači da će se „tehnike, metode, pristupi i vremenski rasporedi morati prilagoditi za lokalnu situaciju i različite vrste zainteresiranih strana koji se konzultiraju“⁹. Zbog dinamičke prirode uključivanja dionika, SEP treba redovito ažurirati, posebno u pogledu dionika projekta (njihova relevantnost za projekt i mogući uticaj nisu isti u svim fazama projekta), ključnih tema od interesa i reputacijskih rizika te kanala i komunikacijskih alata.

4.1 Glavni ciljevi i strategije

Planom se želi postići sljedeće ključne ciljeve:

- Uspostaviti platformu za kontinuiranu komunikaciju sa zainteresiranim stranama (pravodobno objavljivanje informacija i dvosmjerna komunikacija, tj. dijalog između projektne kompanije i njezinih dionika) i osigurati dovoljan broj osoblja s odgovarajućim sposobnostima i/ili vanjsku podršku,
- Uspostaviti jednostavne i praktične procedure za pravovremenu identifikaciju i odgovor na komentare, zabrinutosti i pritužbe dionika (upravljanje pritužbama),
- Osigurati dosljednost i vjerodostojnost u komunikaciji (zahtijeva interne komunikacijske kanale koji osiguravaju pravovremeni protok informacija i učinkovitu koordinaciju),
- Izgradnja i održavanje dobre reputacije za projekt i njegove nositelje

Za postizanje ovih ciljeva, koristit će se sljedeće strategije:

- Usmjerenost na plan realizacije projekta, uz zadržavanje otvorenosti i fleksibilnosti kad su u pitanja očekivanja i zabrinutosti pojedinih zainteresiranih strana
- Korištenje savjetovanja za širenje i razgovor o dostupnim opcijama za uklanjanje, kompenzaciju ili smanjivanje negativnih okolišnih i društvenih uticaja
- Otvoreni pristup prema zabrinutostima i strahovima ključnih zainteresiranih strana (uz usmjerenost na one strane koje su najviše pogođene projektom i njihovo uključivanje u odlučivanje – kao mjera prevencije i ublažavanja rizika)
Ispunjavanje očekivanja zainteresiranih strana na pravedan način i davanje vjerodostojnih objašnjenja kada se ona realno ne mogu ispuniti
- Oblikovanje posebne politike EP BiH koja se temelji na načelima za savjetovanje sa zainteresiranim stranama, transparentnosti i dijeljenja informacija kako je definirano u Drugom poglavlju IFC-ovog dokumenta Konzultacije sa zainteresiranim stranama.

⁹ https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/b66bd2e1-a511-4192-b0de-f32b644fb668/PartOne_StakeholderConsultation.pdf?MOD=AJPERES&CVID=jqetJoS

4.2 Pregled dosadašnjih komunikacijskih aktivnosti EPBIH

Na web stranici EP BiH trenutno se mogu pronaći sljedeće informacije o VE Bitovnja.

9 rezultata pretrage za "Bitovnja"

[VE Bitovnja](#)

[Vjetroelektrana „Bitovnja“](#)

[Delegacija Ambasade Njemačke u posjeti VE "Podveležje 1"](#)

[Na RENEXPU BIH predstavljeni projekti EPBIH](#)

[RENEXPO BIH peti put u Sarajevu](#)

[Potpisan Ugovor o finansiranju za pripremu Vjetroelektrane "Bitovnja"](#)

[Prezentirani investicioni planovi JP EPBIH](#)

[SBF 2016. - Sektor energetike prilika za strane investitore](#)

[O energetskej efikasnosti i obnovljivim izvorima energije u JP EPBIH](#)

Vijesti o projektu javljaju se u Augustu 2018. godine, kada su predstavnici EP BiH i KfW-a potpisali ugovor o financiranju u iznosu od 1,1 milijuna eura za pripremu VE Bitovnja. Osim toga, u rubrici Tisak na web stranici tvrtke Drugi o nama (Drugi o nama) pregledom dostupnih godišnjih press clippinga vidljivo je da VE Bitovnja nije spominjana u medijskim izvješćima u razdoblju od 2018. do 2022. godine.

EP BiH je objavila i najnovije vijesti o projektu u okviru javnih prezentacija projekta u mjesnoj zajednici Bradina koja je organizirana u maju 2023. godine te mjesnoj zajednici Dusina (Općina Fojnica) i naselju Deževice u mjesnoj zajednici Kreševo u julu 2023.

4.3 Preporuke za daljnje komunikacijske aktivnosti EPBIH

U svrhu uključivanja dionika, odnosno društvene procjene i prezentacije glavnih utjecaja ESIA, EP BiH će uspostaviti zasebnu mikroweb stranicu VE Bitovnja ili otvoriti novi odjeljak na postojećoj web stranici EP BiH posvećen isključivo VE Bitovnja. Preliminarna struktura web stranice VE Bitovnja je sljedeća: 1) ID projekta (glavne informacije o projektu, strateški kontekst, tehničke i komercijalne karakteristike, financiranje projekta, procijenjeni vremenski okvir, itd.) 2) ESIA izvješće i sažetak, 3) Pritužba (pritužbe) politika i online predložak za primanje komentara i pritužbi o ekološkim i društvenim aspektima 4) Vijesti 5) Kontakt.

Služit će kao središnja komunikacijska platforma za objavljivanje važnih informacija o projektu i ažuriranja. Osim toga, EP BiH će putem lokalnih medija i drugih dostupnih komunikacijskih kanala Grada Konjic i Općine Kreševo

informirati mještane Bradine i Repovaca, te Raštelica, Slavkovića, Dobričevića, Džanića, Bukovlja, Raotića, Gobelovine, Stojkovići, Tuhobići, Bulatovići, Budišnja Ravan i drugi koji su sudjelovali u radionicama socijalne procjene (rekreativci i udruge, predstavnici Šumarije Kreševo i dr.).

Osim toga, tijekom predstavljanja glavnih utjecaja ESIA-e, bit će postavljeni okviri za 'žalbe' kako bi sudionici mogli dati pisane komentare i zabrinutosti. Aktivnosti uključivanja ključnih dionika bit će pokrivena priopćenjima za javnost, izjavama, intervjuima i brifinzima koje organizira EP BiH. Priprema oglasa u novinama, radiju i TV-u kao dio interakcije dionika, zahtijeva vanjsku podršku agencije koja može pripremiti koncept i dizajn oglasa, uključujući planiranje medija i kupnju.

4.4 Ključne aktivnosti

Aktivnosti su podijeljene u dvije faze: pripremnu fazu i fazu provedbe. Pripremna faza uključuje sve aktivnosti kojima se osigurava da projekt ima glavne komunikacijske elemente (prvenstveno web stranicu ili sekciju na web stranici EP BiH kao središnje komunikacijske mjesto) kao potrebnu osnovu za provedbu aktivnosti tokom procesa konzultacija o ESIA-u i nakon njega.

Tablica 4-1 Okvirni rokovi za ESIA i aktivnosti uključivanja dionika

Faza	Datum (indikativni vremenski okvir)	Aktivnosti	Odgovornost
Odvojena mikro web stranica VE Bitovnja / web stranica EP BiH Bitovnja	Mart / April 2023	Objava osnovnih podataka na web stranici VE Bitovnja kako je predloženo u poglavlju 4.2	EP BiH
Procjena uticaja na društvo	Maj / Juli 2023	Priprema poziva (priopćenja) za radionice društvene procjene	Konzultant / EP BiH
		Priprema dokumenta s osnovnim informacijama	Konzultant
		Priprema karata, slika i plakata	Konzultant
		Prezentacija za sudionike fokus grupa	Konzultant
		Organizacija fokus grupa u lokalnoj zajednici	Konzultant
		Priprema izvještaja o društvenoj procjeni s glavnim postavljenim pitanjima, uključujući ažuriranje SEP-a	
		Objava izvještaja o društvenoj procjeni na web stranici	EP BiH (tim za upravljanje projektom/PR tim)
		Izjava/intervju predstavnika EP BiH (nije obavezno)	EP BiH (tim za upravljanje projektom/PR tim)
Preliminarna ESIA	Oktober 2023	Priprema nacrtu ESIA izvještaja, uključujući sažetak interakcija dionika i glavna pitanja pokrenuta tijekom društvene procjene Sažetak nacrtu ESIA izvještaja, uključujući sažetak interakcija dionika i glavna pitanja pokrenuta tijekom društvene procjene	Konzultant
Predstavljanje glavnih zaključaka ESIA	Juni 2024	Priprema prikaza glavnih okolišnih i društvenih uticaja, uključujući okolišno i društveno upravljanje ili akcijski plan	Konzultant
		Predstavljanje ključnih uticaja na okoliš i društvo, uključujući upravljanje okolišem i društvom ili akcijski plan (dio s pitanjima i odgovorima uključen je u svrhu praćenja "o kome i o čemu" se raspravljalo)	Konzultant / EP BiH (tim za upravljanje projektom/PR tim)

		Kutije za "žalbe" koje omogućuju sudionicima da daju pisane komentare i nedoumice Priprema poziva (priopćenja) za prezentaciju glavnih uticaja ESIA Oglasi u novinama, radiju i TV-u Priopćenje sa sažetkom izlaganja Izjava/intervju predstavnika EP BiH (nije obavezno)	EP BiH (tim za upravljanje projektom/PR tim) EP BiH (tim za upravljanje projektom/PR tim) EP BiH (tim za upravljanje projektom/PR tim)
ESIA finalni izvještaj	Juni 2024	Odgovor na komentare, uključivanje prijedloga u finalni izvještaj ESIA-e, gdje je to prikladno, i/ili davanje objašnjenja zašto komentari nisu usvojeni	Konzultant

4.4.1 Sažetak radionica s lokalnim stanovništvom

U mjesnim zajednicama organizirane su tri radionice:

- 16.5.2023., OŠ Bradina, MZ Bradina, Grad Konjic
- 4.7.2023., OŠ Dusina, MZ Dusina, Općina Fojnica.
- 5.7.2023., Hodočasnička kuća, Deževice, Općina Kreševo

Glavni ishodi radionica:

MZ Bradina, Grad Konjic

- Lokalna zajednica ima potrebe i očekivanja koja mora ispuniti investitor. Pozitivno je što je investitor EP BiH i što se projekt razvija.
- Odnos lokalne zajednice i investitora mora biti obostran.
- Postoji mala ili nikakva zabrinutost o mogućim negativnim utjecajima projekta koji bi mogli utjecati na rekreacijsku upotrebu područja, npr. mogući utjecaj na lov.
- Berba bobičastog voća i brusnica, koja se odvija od jula do augusta važan je izvor prihoda za mještane koji od nje preživljavaju tokom ostatka godine. Važno je da berba bobičastog voća i brusnice ostane izvor prihoda za lokalno stanovništvo.
- Istaknula su se dva zahtjeva: 1) potreba poboljšanja postojeće cestovne strukture u bitovnjanskom kraju, čak i izvan izgradnje pristupnih cesta vjetroelektrani; i 2) zahtjev da se lokalnom stanovništvu da prednost u otvaranju radnih mjesta koja bi mogla otvoriti vjetroelektrana, kako u fazi rada tako i u fazi izgradnje.
- Stav EPBiH: EPBiH je javno poduzeće i ponaša se društveno odgovorno, kao i u slučaju VE Podveležje, gdje je EIPBiH odgovorila na želje lokalnog stanovništva. Razvoj VE Bitovnja doprinijet će lokalnom gospodarstvu, posebice tijekom faze izgradnje, ali i tijekom faze rada. Također neće ugroziti žetvu borovnica i brusnica.

MZ Dusina, Općina Fojnica

- Lokalna zajednica nema veliki interes za projekt jer se nalazi u drugoj općini, odnosno nije njihova uloga da zahtijevaju ili utječu na bilo što od ovog projekta.
- Budući da dosta ljudi na tom području ovisi o berbi borovnica i brusnica, htjeli su znati hoće li vjetroturbine imati negativan utjecaj na njihov izvor prihoda.
- Stav EPBiH: Grad Konjic je nadležan za sve administrativne poslove projekta i za to treba biti zainteresirana lokalna zajednica. EPBiH kao nacionalna kompanija može na primjer učiniti nešto za popravak škole ili kupiti

neka računala za djecu u ovoj školi kao javno odgovorna kompanija. Predstavnicima EIPBiH i MZ Dusina će ostati u bliskom kontaktu.

Deževice, Općina Kreševo

- Domaći ljudi imaju argumente i za i protiv projekta, istaknuo je načelnik Općine. VE Bitovnja je važna za općinu jer se nalazi na granici s Gradom Konjicem i trebala bi imati koristi od projekta.
- Općina Kreševo ima mali proračun, ali je tradicionalno vezana uz Bitovnju, njenu prirodu i Martinov grob.
- Općina mora imati koristi od projekta i ako nema koncesije za općinu, projekt neće dobiti potporu, odnosno ima primjera da je EPBiH dala 2,6 posto prihoda od projekta općinama, što se također može aplicirati. ovom slučaju. Nadalje, postoje i drugi investitori iz Kine i Rusije koji su zainteresirani za ulaganje u VE Bitovnja i spremni su platiti (općini) 5% prihoda uz koncesiju.
- Planinarsko društvo "Bitovnja" Kreševo je odlučno protiv ove VE. Bitovnja je od ogromnog značaja za društvo koje je prošle godine obilježilo 85. obljetnicu postojanja. Društvo je protiv "betonizacije" i uništavanja prirodnog okoliša u Bitovnji. Već 1974. godine društvo je uspostavilo planinarski put Bitovnja - Pogorelica - Vranica, koji postoji i danas. Tu je i još jedan važan pravac Lisin - Lisin, koji prolazi kroz Bitovnju i koji će se ovim projektom uništiti.
- Lovačka udruga Tetrijeb Kreševo, koja okuplja 400 lovaca, zauzela je stav da nema razloga za okupljanje ako se ne mogu izjasniti o projektu, bez obzira na studiju izvodljivosti koja je nedvojbeno dokazala dobrobit i isplativost projekta koji njima nije po volji.
- Stav EPBiH: VE Bitovnja je projekt od državnog značaja, ali korist treba imati i lokalna zajednica. Pitanja koncesije definirana su zakonom i ovise o lokaciji zahvata. No, uvijek postoji politika "prijateljskog susjedstva", što je važno za naselja u blizini projekta. To je jednokratna isplata koju ne treba brkati s koncesijom. EPBiH će ulagati u lokalnu zajednicu i to će se realizirati kroz sporazum. Zbog bojazni od mogućeg uništavanja prirode u Bitovnji, EPBiH je zainteresirana čuti prijedloge Planinarskog društva što se može učiniti kako bi ovaj projekt imao što manji uticaj na okoliš. Izgradnja vjetroparka neće onemogućiti korištenje prostora od strane planinara i rekreativaca, s obzirom da će to i dalje biti otvoren prostor za aktivnosti koje su se i do sada odvijale. Pri tome će se izgradnjom puteva i cesta omogućiti lakši dolazak na projektno područje.

Pregled medijskog praćenja:

Medij /organizacija	Datum	Naslov	Naglasci
WWW.ABRASMEDIA.INFO	18.05.2023	Predstavljanje projekta izgradnje VE Bitovnja	U članku se izvještava o sudjelovanju predstavnika Fondacije Atelje za društvene promjene - ACT na prezentaciji projekta izgradnje vjetroelektrane Bitovnja u gradu Konjicu. Jasno su istakli da se ne smije ponoviti situacija s izgradnjom četiri male hidroelektrane na području ove općine, od čega lokalno stanovništvo nije imalo praktički nikakvu korist.
www.capital.ba www.indicator.ba www.vesti.rs	26.06.2023	Elektroprivreda BiH radi na projektu vrijednom 200 miliona maraka	Nakon dugogodišnje stagnacije, EPBiH sada intenzivira rad na ovom projektu. Nakon radionice održane sredinom maja u općini Bradina, koja je, kako navode iz tvrtke, dobila potporu stanovništva za izgradnju vjetroelektrane, nova radionica planirana je za 5. jula 2023. godine u selu Deževice (MZ Kreševo).

www.acta.ba	28.07.2023	Projekat VE "Bitovnja" predstavljen stanovnicima Dusine i Deževice	Tokom radionica istaknuto je kako su u okviru realizacije projekta na tom području predviđene minimalne mjere za potrebe transporta i ugradnje vjetroturbina, a koje se odnose na uređenje prometnice do područja zahvata i izgradnju dalekovoda za priključak VE Bitovnja. Nakon izgradnje VE Bitovnja sve će biti vraćeno u prvobitno stanje, s posebnim naglaskom na nasade brusnice i borovnice.
www.energetika-net.com	31.07.2023	Predstavljen projekt VE Bitovnja	Cilj radionice bio je upoznati građane sa projektom ove nove vjetroelektrane u Bosni i Hercegovini i dobiti mišljenja stanovnika naselja Dusina i Deževice, kao i predstavnika planinarskih, lovačkih i drugih udruženja koja koriste prostor na kojem je planirana izgradnja.

4.4.2 Provođenje aktivnosti vezanih uz ESIA

Za prezentaciju ESIA izvještaja potrebno je odabrati mjesto za prezentaciju. Najbolja praksa preporučuje da mjesto održavanja bude u blizini, tj. u Konjicu (Bradina) na čijem teritoriju se i planira VE Bitovnja¹⁰. Prilikom planiranja vremena izlaganja tijekom radnog tjedna treba odabrati vrijeme koje omogućuje sudjelovanje.

U objavi treba biti navedeno gdje se može pronaći web stranica na kojoj se mogu pročitati nacrt konačnog ESIA izvještaja i sažetak te gdje se mogu vidjeti u općini. Osim toga, izradit će se namjenski predložak na web stranici projekta ili u odjeljku projekta na web stranici EP BiH kako bi se zainteresiranim dionicima omogućilo komentiranje izvještaja i sažetka ESIA. EP BiH će također dati priliku dionicima koji ne koriste internet da postave pitanja i izraze svoje nedoumice, po mogućnosti u prostorijama Općine Konjic (Bradina). Sva pitanja, stavovi i nedoumice zaprimljene tijekom prezentacije ESIA izvještaja bit će zabilježene, pregledane i dat će se naknadne informacije o tome kako su oni rješavani. Sve naknadne informacije (podnošenje na web stranici, izravno na mjestu javnog uvida u ESIA izvještaje i tijekom javne prezentacije) trebale bi uključivati potvrdu primitka pitanja, stavova i nedoumica te, ako je primjenjivo, naznačiti koji od oni su prihvaćeni i uključeni u ESIA izvještaje, a koji nisu i zašto.

4.4.3 Provedba aktivnosti izvan ESIA

Nakon završetka faze projekta ESIA i kasnijeg odobrenja projekta, EP BiH će nastaviti komunicirati s različitim dionicima tokom faze izgradnje, ispitivanja i puštanja u pogon, rada i operacije razgradnje¹¹. Tijekom faze izgradnje, testiranja i puštanja u pogon naglasak će biti na komunikaciji s nadležnim tijelima, tj. dostavljanju izvještaja, razjašnjavanju pitanja i sudjelovanju na sastancima. Osim toga, EP BiH će pripremati redovite ažurirane vijesti o napretku projekta na namjenskoj web stranici (korišteno u fazi ESIA) kronološkim redom, najmanje

¹⁰ Prema IFC-u lokacije mogu biti općinski i/ili uredi središnje vlade, javne knjižnice, centri lokalnih zajednica, uredi poduzeća.

¹¹ Kako je projekt još uvijek u ranoj fazi izrade projektnog rješenja, trenutno nije moguće navesti sve aktivnosti uključena dionika tijekom projektnog ciklusa. SEP će se ažurirati u skladu s tim kada se ispune osnovni zahtjevi.

tromjesečno, kao i ekološki i društveni napredak. Dodatne informacije redovito će biti dostavljane lokalnim i nacionalnim medijima. Svi medijski napisi bit će objavljeni u rubrici vijesti.

5 Resursi i odgovornosti

EP BiH ima ukupnu odgovornost za uključivanje dionika. Prema IFC-u, važno je da dionici znaju kome se unutar tvrtke mogu obratiti ako imaju dodatnih pitanja i nedoumica, kako i gdje se prijaviti te kakav odgovor mogu očekivati. Trenutačno, barem se čini u javnosti, EP BiH nije imenovala predstavnika koji bi nadgledao i koordinirao cjelokupni proces uključivanja dionika. Za ovu poziciju EP BiH je imenovala višeg stručnjaka za razvoj kapaciteta proizvodnje obnovljive energije: gđu Elmu Redžić; mail: bitovnja@epbih.ba, tel: +387 33 751 863. Dužnosti imenovanog službenika će uključivati:

- službeni predstavnik EP BiH kod nositelja projekta,
- Veza između tima za upravljanje projektom EP BiH i dionika projekta,
- Širenje informacija o žalbenim mehanizmima svim pogođenim zajednicama,
- Održavati i redovito ažurirati bazu pritužbi,
- Praćenje i utvrđivanje potreba lokalne zajednice i predlaganje kako najbolje ispuniti razumna očekivanja (evaluacija učinkovitosti žalbenog postupka),
- Stalno izvještavanje menadžmenta o rezultatima evaluacije pritužbi i preporukama za daljnje radnje,
- Redovito ažuriranje SEP-a tijekom životnog ciklusa projekta, nakon faze ESIA.

6 Upravljanje pritužbama

Prema [ESS-u Svjetske banke](#)¹⁰: [Smjernice za uključivanje dionika i otkrivanje informacija](#) „mehanizam za podnošenje pritužbi je pristupačan i uključiv sustav, proces ili postupak koji pravodobno prima i postupa po pritužbama i prijedlozima za poboljšanje te olakšava rješavanje problema i pritužbi koje nastaju u vezi s projektom. Efikasan žalbeni mehanizam pruža obeštećenje stranama pogođenim projektom i pomaže u rješavanju problema u ranoj fazi”.

Posljedično, ako se učinkovito provode i kontinuirano poboljšavaju, mehanizmi angažmana i pritužbi alternativa su vanjskom rješavanju sporova. Iskustvo pokazuje da se značajan broj pritužbi temelji na nesporazumima te da se dosljednim angažmanom takve pritužbe mogu izbjeći ili minimizirati.

6.1 Praktična primjena žalbene procedure

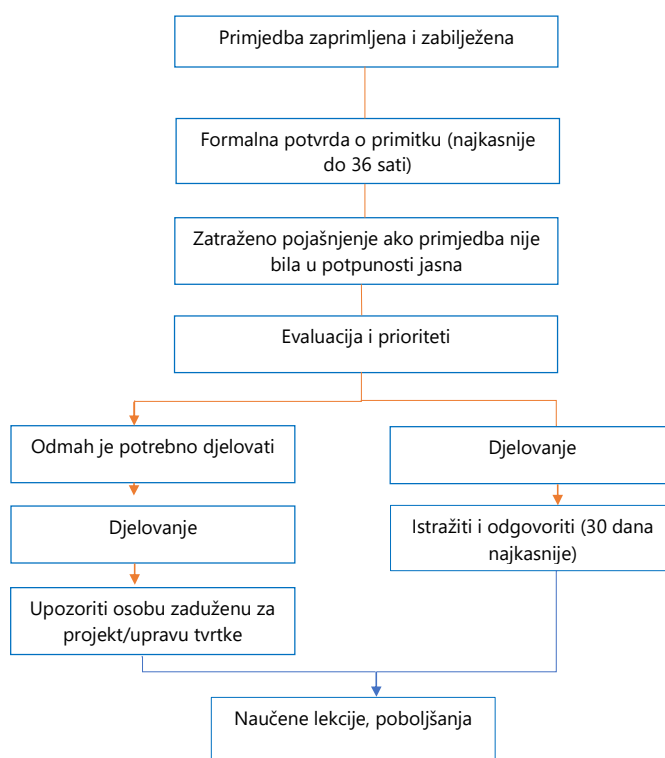
Koraci u žalbenoj proceduri koje će usvojiti EP BiH za potrebe VE Bitovnja:

Koraci	Aktivnosti
1. korak	Usmene ili pisane pritužbe i zabrinutosti upisuju se u Obrazac na pritužbe koji je dostupan na internetskoj stranici i/ili u lokalnoj zajednici za stanovnike koji nemaju pristup internetu – ‘kutije za žalbe’ u lokalnoj zajednici.
2. korak	Stručnjak za uključivanje dionika će službeno potvrditi primitak pritužbe u roku od 24 sata, a najkasnije u roku od 36 sati. Ovisno o tome kako je zaprimljena pritužba - poštom, e-poštom ili u 'kutiji za žalbe', potvrda o primitku poslat će se poštom ili e-poštom. Ako je pritužba primljena usmeno, telefonom ili u razgovoru, bit će zatraženi kontakt podaci i potvrda o primitku poslana preferiranim sredstvom komunikacije. Ako pritužba (zabrinutost) nije jasna, zatražit će se dodatne informacije i/ili pojašnjenje. Ovaj postupak treba biti što jednostavniji i što brži, jer pomaže u izgradnji odnosa povjerenja.

Koraci	Aktivnosti
3. korak	Stručnjak za uključivanje dionika evaluira i određuje važnost pritužbi i iskaza zabrinutosti. O ozbiljnim pritužbama (zabrinutostima) će odmah informirati menadžment. Neovisno o tome, sve se pritužbe mora istražiti i na njih odgovoriti na primjeren način, u maksimalnom roku od 30 radnih dana, a po mogućnosti i mnogo ranije
4. korak	Stručnjak za uključivanje dionika redovito će redovito ažurirati (kvartalno ili dvaput godišnje) pristigle pritužbe i poduzete aktivnosti (naučene lekcije) te predlagati mjere za poboljšanje.

6.2 Dijagram toka pritužbe

Koraci u žalbenom postupku su takođe prikazani u obliku dijagrama.

6.3 Primjer formulara za pritužbe

U nastavku je dan primjer osnovnog sadržaja formulara za pritužbe javnosti. Za potrebe ovog projekta u Prilogu B dan je prijedlog službenog formulara.

6.3.1 Web stranica

Web stranica

Ime

Prezime

E-mail adresa

Telefon

- Suglasan sam da se moji osobni podaci navedeni u ovom obrascu koriste u svrhu podnošenja i obrade moje pritužbe¹²
- Želim ostati anonimn.

Opis incidenta

Što se dogodilo?

Kada se to dogodilo?

Gdje se to dogodilo?

Kome se to dogodilo?

Je li bilo neposredne štete?

Koje su/mogu biti moguće posljedice?

Što biste željeli da se dogodi da se riješe nedoumice/problemi?

Opis brige/problema

Ukratko opišite svoju zabrinutost/problem

Kako će to utjecati na vaš način života (uvjete života, mogućnost zarade...)?

Koje su/mogu biti moguće posljedice?

6.3.2 Pisana forma

¹² U skladu s GDPR zahtjevima

Ime

Prezime

E-mail adresa

Telefon

- Suglasan sam da se moji osobni podaci navedeni u ovom obrascu koriste u svrhu podnošenja i obrade moje pritužbe¹³
- Želim ostati anonimn.

Opis incidenta

Što se dogodilo?

Kada se to dogodilo?

Gdje se to dogodilo?

Kome se to dogodilo?

Je li bilo neposredne štete?

Koje su/mogu biti moguće posljedice?

Što biste željeli da se dogodi da se riješe nedoumice/problemi?

Opis brige/problema

Ukratko opišite svoju zabrinutost/problem

Kako će to utjecati na vaš način života (uvjete života, mogućnost zarade...)?

Koje su/mogu biti moguće posljedice?

Datum:

Potpis

¹³ U skladu s GDPR zahtjevima

7 Propisi i literatura

7.1 Propisi

1. Zakon o zaštiti okoliša ("Službene novine Federacije BiH", br. 15/21)
2. Uredba o projektima za koje je obavezna procjena uticaja na okoliš i projektima za koje se odlučuje o potrebi procjene uticaja na okoliš ("Službene novine Federacije BiH", broj: 51/21, 33/22, 104/22)
3. Zakon o koncesijama Federacije BiH ("Službene novine Federacije BiH", br. 40/02, 61/06)
4. Zakon o koncesijama Hercegovačko-neretvanskog kantona ("Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona", br. 1/2013, 7/2016, 6/2018, 9/2019 i 1/2021)
5. Pravilnik o prijedlogu, dokumentaciji i postupku davanja koncesije na zemljište za izgradnju energetskih objekata samoinicijativnim ponudama („Službeni glasnik Hercegovačko-neretvanskog kantona“, br. 5/14).
6. Zakon o izvlaštenju Federacije BiH ("Službene novine FBiH", br. 70/07, 36/10, 25/12 i 34/16)

7.2 Literatura

1. KfW Development Bank Sustainability (2021): Guideline Assessment and management on Environmental, Social, and Climate Aspects: Principles and Procedures
2. World Bank Group (2018): ESS10: Stakeholder Engagement and Information Disclosure
3. International Finance Corporation (2017): Stakeholder Engagement: A Good Practice Handbook for Companies Doing Business in Emerging Markets

8 Prilog A - Važne definicije

Zainteresirane strane, interesne grupe, dionici (eng. *stakeholders*) su pojedinci, organizacije i skupine na koje neki projekt direktno ili indirektno utiče, kao i svi oni koji imaju neki interes vezano za projekt te oni koji mogu pozitivno ili negativno utjecati na ishod projekta.

Dionici mogu biti: 1. Lokalno pogođene zajednice ili pojedinci i njihovi službeni ili neslužbeni predstavnici; 2. Državna i lokalna tijela vlasti, političari, nevladine udruge i poslovna udruženja, predstavnici crkve; 3. Nacionalni i lokalni mediji; 4. Akademski zajednica; 5. Drugi poslovni subjekti.

Uključivanje zainteresiranih strana (eng. *stakeholder engagement*) ne znači isto što i upravljanje zainteresiranim stranama te ne podrazumijeva "upravljanje zainteresiranim stranama tako da ih se natjera da rade ili misle ono što želimo". Ono zahtjeva iskrenu predanost nositelja projekta (eng. *developer*, oni koji razvijaju projekte) i ostalih zainteresiranih strana te spremnost za uključivanje zainteresiranih strana kao priliku za poboljšanje aktivnosti u svim fazama. Jedna od najvažnijih koristi smislenog uključivanja javnosti je dobivanje „dozvole društva za rad“. Ovako definiran izraz preklapa se s pojmom „smisleno uključivanje javnosti“, na način kako je definiran u Aarhuškoj konvenciji.

Dozvola društva za rad (engl. *social licence to operate*) obično je vezana za neku lokaciju i dodjeljuje je skupina (mreža) zainteresiranih strana. Poduzeće može imati dozvolu za rad za jednu poslovnu aktivnost, ali ne i za druge. Dodatno, što projekt ima širi društveni, ekonomski i okolišni uticaj to je teže dobiti "dozvolu društva za rad". Prema IFC-u, kompanije koje rano započnu ovaj proces i zauzmu dugoročnu, stratešku perspektivu u biti razvijaju svoju lokalnu "dozvolu društva za rad"

Savjetodavni proces (eng. *consultation process*) ključni je element uključivanja zainteresiranih strana. Podrazumijeva dvosmjernu komunikaciju između nositelja projekta (developera) ili njegovih predstavnika i zajednica na lokalnoj i nacionalnoj razini s ciljem rane i smislene izgradnje odnosa s ključnim skupinama. Savjetodavni proces u okviru postupka EIA omogućuje lokalnoj zajednici izražavanje stajališta o rizicima projekta, njegovim uticajima i mjerama ublažavanja, a nositelju projekta (ili njegovim predstavnicima) da ih razmotri i odgovori na njih. Savjetodavni proces se mora nastaviti i održavati tijekom cijelog vijeka trajanja projekta.

Mehanizam za podnošenje žalbi (eng. *grievance mechanism*) isto je sastavni element uključivanja zainteresiranih strana. Riječ je o ključnoj proceduri ili procesu za identifikaciju stajališta, zabrinutosti i prigovora (žalbi) zainteresiranih strana vezano za moguće negativne okolišne i društvene uticaje projekta. Ako ga se pravilno uspostavi i njime upravlja, značajno smanjuje rizike projekta i rizik od sudskih sporova te povezanih troškova.

Žalba (eng. *grievance*) se definira kao "pritužba ili snažan osjećaj da se prema nekome postupalo nepravedno". Ovaj osjećaj može se temeljiti na osjećaju stvarne ili percipirane nepravde i uzrok je neprilika. Primjenjuje se za "sve slučajeve koji uključuju nepravdu prema drugima ili povredu njihovih prava.

9 Prilog B – Formular za pritužbe

OBRAZAC ZA PRITUŽBE ZA PROJEKT

Broj pritužbe:	
Puno ime i prezime	Ime:
	Prezime:
☐ Suglasan /na sam da se osobni podaci navedeni u ovom obrascu koriste samo u svrhu podnošenja i obrade moje pritužbe ⁱ	
☐ Želim ostati anonimna/a	
Kontakt podaci: Molimo navedite kako Vas možemo kontaktirati	Telefon:
	Adresa:
	E-mail:
Željeni jezik komunikacije:	☐ bosanski / srpski / hrvatski ☐ engleski (ako je moguće)
Opis pritužbe /zabrinutosti / problema / incidenta Što se dogodilo ? Kada se dogodilo ? Gdje se dogodilo ? Kome se dogodilo ? Je li bilo nepotrebne štete ? Može li to dovesti do ozbiljnog utjecaja na ljude i prirodu ? Koje su / mogu biti moguće posljedice ?	
Što bi se trebalo poduzeti da se riješi pritužba / problem ?	

Datum: _____

Potpis: _____

Obrazac pošaljite na:
 JP Elektroprivreda BiH d.d. - Sarajevo
 Adresa: Vilsonovo šetalište br. 15, 71000 Sarajevo
 Tel: + 387 33 751 863
 e-mail: bitovnja@epbih.ba

ⁱ Prema zahtjevima GDPR-a